

Bu proje, Avrupa Birliđi ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Bilgi Edinme Hakkı Nedir? Nasıl Kullanılır?

Mahkeme Kararlarına Erişim ve Okuma için neriler

Bu kitapçık Türkiye evre İhlalleri Haritası Projesi kapsamında Avrupa Birliđi'nin mali katkısı ile hazırlanmıştır. Bu belgenin içeriğinden sadece Uluslararası Şeffaflık Derneđi ile evre Hukuku Derneđi sorumludur ve bu içerik herhangi bir şekilde Avrupa Birliđi'nin görüş veya tutumunu yansıtmaz.

Uluslararası Şeffaflık Derneđi

19 Mayıs Mah. Operatör Raif Bey Sok.

Niyazi Bey Apt. 30/5 Şişli, İSTANBUL

Tel: 0212 240 5281

www.seffaflik.org

Çevre Hukuku Derneđi

Caferađa Mh. Hacı Şükrü Sk.

No: 39 Kadıköy, İSTANBUL

Tel: 0216 450 4349

**4 Bilgi Edinme Hakkı Nedir?
Nasıl Kullanılır?**

**7 Mahkeme Kararlarına Erişim
ve Okuma için Öneriler**

Bilgi Edinme Hakkı Nedir? Nasıl Kullanılır?

1 Bilgi edinme hakkı nedir?

Bilgi edinme hakkı, bireylerin kamu kurum ve kuruluşlarının görevlerinden dolayı sahip oldukları bilgilere ulaşabilme hakkıdır. Vatandaşlar kendileriyle doğrudan ilgili olsun veya olmasın, merak ettikleri herhangi bir bilgiyi elde edebilirler. Bu sayede kamu kurum ve kuruluşları şeffaflaşır ve bilgi demokratikleşir. Bireyler bu şekilde yönetime dâhil olurlar.

2 Herkes bu haktan yararlanabilir mi?

Evet. Herkes bilgi edinme hakkına sahiptir. Hem vatandaşlar hem de dernek, vakıf, şirket gibi tüzel kişiler bilgi edinme hakkına sahiptir. Türkiye’de ikamet eden yabancılar ile Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler, isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerinden yararlanırlar. Bu kapsamdaki başvurular Türkçe olarak yapılır. Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan hak ve yükümlülükleri saklıdır.

3 Bilgi edinme hakkı hangi yasa ile düzenlenmiştir?

Bilgi edinme hakkı 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile düzenlenmiştir.

2872 Sayılı Çevre Kanunu’nda (2006 Değişikliği) ise bilgi edinme ve başvuru hakkı 30. madde ile düzenlenmiştir:

“Çevreyi kirleten veya bozan bir faaliyetten zarar gören veya haberdar olan herkes ilgili mercilere başvurarak faaliyetle ilgili gerekli önlemlerin alınmasını veya faaliyetin durdurulmasını isteyebilir.

Herkes, 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında çevreye ilişkin bilgilere ulaşma hakkına sahiptir. Ancak, açıklanması halinde üreme alanları, nadir türler gibi çevresel değerlere zarar verecek bilgilere ilişkin talepler de bu Kanun kapsamında reddedilebilir.”

4 Başvuru için ücret ödemek gerekir mi?

Yasada başvurunun yapıldığı kurum veya kuruluşa bilgi ve belge için maliyet tutarı adında bir ücret ödeneceği belirtilmiştir. Uygulamada bilgi edinme başvuruları genelde elektronik postayla yapıldığından ve kurum tarafından verilen yanıtlar da aynı yolla iletildiğinden herhangi bir ücret istenmemektedir.

5 Bilgi edinme hakkı nasıl kullanılır; nereye başvurulur?

Başvuru dilekçeleri, elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla kurum ve kuruluşlara gönderilebilir. Dilekçelerde, formlarda başvuranın adı, soyadı, imzası, adresi belirtilir. Kurum ve kuruluşların web sitelerinde formlar bulunur; genelde başvurular bu formlar doldurularak yapılmaktadır.

Bilgi edinme birimlerinde görevli personel, başvuranlara yol göstermekle ve yardımcı olmakla yükümlüdür. Böylece dilekçe veya formlarda eksikler varsa belirtmeleri ve bunların nasıl giderileceği konusunda yol göstermeleri gerekir.

Bazı kurumların bilgi edinme hakkı başvuruları için:

Orman ve Su İşleri Bakanlığı:

<http://www2.ormansu.gov.tr/COB/bilgiEdinme.aspx?sflang=tr>

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı:

<http://www.csb.gov.tr/turkce/index.php?Sayfa=beb>

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı:

<http://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Bilgi-Edinme-Hakkinda>

6 Başvuru ne kadar zamanda yanıtlanır?

Kurum ve kuruluşlar, başvurulara on beş gün içinde yanıt vermek zorundadır. Yanıt yazılı olarak postayla veya elektronik ortamda bildirilir. Başvurunun reddedilmesi halinde, ret kararının gerekçesi ve buna karşı başvuru yollarının da yazıda belirtilmesi gerekir. Ancak istenen bilgi veya belgenin, başvuru yapılan kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlanması; başvuru ile ilgili olarak bir başka kurum ve kuruluşun görüşünün alınmasının gerekmesi veya başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendirmesi durumlarında bilgi veya belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Bu durumda, sürenin uzatılması ve bunun gerekçesi başvuru sahibine yazılı olarak ve onbeş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilir.

7 Başvuruya açık ve net bir yanıt verilmezse veya hiç yanıt verilmezse ne yapılabilir?

Başvuru reddedilirse bu kararın ilgiliye bildirilmesinden itibaren on beş gün içinde Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na itiraz edilebilir. Kurul, bu konudaki kararını otuz gün içinde verir. Kurul tarafından da başvuru reddedilirse altmış gün içinde Danıştay'da dava açılabilir.

Kaynaklar

Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması Ve Uygulamadan Örnekler (1)

<http://www.bilgi.edu.tr/tr/haberler-ve-etkinlikler/haber/3010/bilgi-edinme-hakkinn-kullanilmas-ve-uygulamadan-ornekler/>

Bilgi Edinme Kanunu

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.4982&MevzuatIlski=0&sourceXm-Search=>

Türk Hukuk Sisteminde Çevre ile İlgili Konularda Bilgiye Erişim- Katılım- İdareye/Yargıya Ulaşım Hakları ve Aarhus Sözleşmesi- Av. Ömer Aykul

<http://www.aykultopcu.com/Sayfa.php?Git=Makaleler&Sayfa=Makale0ku&id=154>

Bilgi Edinme Hakkı Web Sitesi: <http://www.bilgiedinnehakki.org/tr/>

Mahkeme Kararlarına Erişim ve Okuma için Öneriler

Mahkeme Kararları Nasıl Kolay Okunur?

Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK), Ceza Muhakemeleri Kanunu (CMK) ve İdari Yargılama Usul Kanunu (İYUK), yargılamaların nasıl yapılacağını düzenlemektedir. Bunun yanı sıra dava taraflarının, mahkemelerin ve davanın tarafı olmayan 3. kişi ya da kurumların davalara ilişkin olarak yapabilecekleri işlemleri bu işlemleri yapış şekillerini ya da yapamayacakları işlemleri belirlemektedir.

Yargılamalar Anayasa'nın 141. maddesi gereğince alenidir. Bu aleniyet yargılama işlemlerinden biri olan duruşmaların herkese açık olması anlamına gelmektedir. CMK'da yer alan (mağdurun yaş küçüklüğü ya da güvenlik vs.) nedenlerle verilen gizlilik ya da kapalı yargılama usulleri ayrıktır.

Yukarıda belirtilen yasalar gereği her ne kadar yargılamalar açık olsa da yargılamanın konusunu oluşturan dosya, dosya içeriği ve yargılama neticesinde verilen gerekçeli karar herkese açık değildir.

Avukatlar avukatlık sıfatları gereğince vekâletname ibraz etmeksizin dosyaları inceleme hakkına sahiptir. Bu yetkinin dayanağı Avukatlık Kanunu'nun 2. ve 46. maddelerdir. Ancak bu dahi dava konusu olmuş bir yetkidir. Zira kimi zaman yargılama mercileri Cumhuriyet Başsavcılıkları İle Adli Yargı İlk Derece Ceza Mahkemeleri Kalem Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik ve Hukuk Mahkemeleri Kalem Hizmetleri Yönetmeliklerini dayanak göstererek izin vermemektedir.

(Kolay ulaşılabilir ve ayrıntılı bir makale olması açısından Av. Başar Yaltı'nın Avukatın Dosya İnceleme Yetkisi yazısı incelenebilir: <http://www.basaryalti.av.tr/makaleoku.aspx?id=61#ust>)

Özetle duruşmalar herkese açık olsa dahi dava dosyaları ve kararlar herkese açık değildir.

Kanunu bilmemenin mazeret sayılamayacağı ülkemizde kişi ya da kurumlar, yargılama mercilerinin kararlarında en az kanun kadar etkili ve önemli unsurlar olan yargı kararlarına kısmen ulaşabilmektedir.

Yargı Kararlarına Nasıl Ulaşılr?

Günümüzde basılı olarak Yargıtay Dergisi, Danıştay Dergisi gibi dergiler ilgili mahkemelerce yayımlanmaktadır. Bunun dışında Barolar Yüksek Mahkeme kararlarını inceleyerek kendi dergileri içinde kullanmaktadır. Kararlar ayrıca bu Yüksek Mahkeme ya da baroların internet sitelerinde ücretsiz olarak yayımlanmaktadır.

Bunun dışında çeşitli şirketlerin yargı kararlarından kendi kriterleri çerçevesinde derledikleri ve ücreti karşılığında verdikleri veri tabanları bulunmaktadır.

Bir akademisyen, araştırmacı ya da sade bir vatandaş olarak derinlemesine veya özel bir konu çerçevesinde inceleme yapmak istendiğinde ise ilgili yüksek mahkemeden izin alınması gerekmektedir.

Bu kapsamda herhangi bir yasal düzenleme olmadığı için ilgili yüksek mahkemelerin gelenekleri devreye girmektedir.

Temel olarak hangi kararları hangi kapsamda incelemek istediğinizi, neden incelemek istediğinizi ve inceleme sonuçlarını nerede kullanmak istediğinizi yani ne için araştırma yapmak istediğinizi bildirmeniz faydalı olmaktadır.

Yüksek mahkemenin size izin verip vermemesini denetleyecek bir makam veya yasal düzenleme ya da kriter bulunmamaktadır. Mevcut yasal düzenlemeler gerçekte ret sebebinin dayanaklarını oluşturmaya daha yatkındır. Özetle yüksek mahkeme kararlarının incelenmesinde kullanılan yazılı bir kriter olmadığı için bu anlamda keyfiliğin varlığından söz edilebilir. Ancak Yüksek mahkemenin kararlarını inceleme yönündeki talebinizin reddetmesi halinde bu durum bir idari dava konusu olabilir.

Kararları Okumada Pratik İp Uçları

Öncelikle en sağlıklı verinin kararın tamamının okunması ve incelenmesi ile elde edileceğini önemle belirtelim. Kararlar, ancak bu alanda belli bir tecrübeye ulaşıncaya daha hızlı ve pratik bir biçimde incelenebilmektedir. İlk önemli husus ilgili kararın hangi yargı mercii tarafından verildiğidir. Tüm yargı mercileri kararın verilmesine neden olan davanın ve uyuşmazlığın konusunu, taraflarını, talebini ve ilgili kanun maddeleri ile tarafların (ve varsa savcılık makamının) görüşlerini belirttikten sonra kendi görüşünü ve kararını yazar.

Yüksek mahkeme kararları, konu özelinde kullanılan tanımların, ilkelerin kapsamını ve anlamını önce genel olarak vermekte, sonrasında olaya uygulamaktadır. Bu husus biz okuyuculara mahkemenin hangi kavram ve ilkeleri nasıl anladığını ve dolayısıyla gerekçeli kararını hangi görüş üzerine kurduğunu açıklar. Özetle tümünden gelim metodu kullanılmaktadır. Bu nedenle özellikle Anayasa Mahkemesi Kararları gibi asıl karar noktasına gelene kadar oldukça uzun metinler halinde ilerleyen kararların okunmasında (yukarıda belirttiğimiz ihtar hatırlanarak) pratik olarak şu yöntem kullanılabilir.

1

Danıştay ve İdare Mahkemesi kararlarında:

“Türk Milleti Adına” dedikten sonra ki bölümleri okumak.

Zira bu belirteç davanın konusu ve dava sürecine katılan Danıştay savcısı ve tetkik hâkiminin görüşlerinden sonra mahkemenin gerekçelerinin yer aldığı bölümdür.

2

Yargıtay kararlarında:

Genelde Anayasa Mahkemesi Kararları gibi uzun kararlar değildir. Burada da aynı esaslarla bilgiler verilir ve giriş yapılır, o nedenle okuması daha kolaydır.

Yargıtay ise görüşlerini; “*hazır bulunan taraf vekillerinin sözlü açıklamaları dinlendikten ve temyiz dilekçesinin süresinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosya incelendi, gereği konuşulup düşünüldü*” cümlesi veya benzeri cümlelerden sonra ortaya koyar.

3 Anayasa Mahkemesi kararlarında:

Anayasa Mahkemesi kararlarında kanunların ya da kanun hükmündeki kararnamelerin Anayasa’ya uygunlukları denetlenir. İçeriğinin yoğunluğundan dolayı okunması en zor kararlardır. Zira ayrıntıları ile tüm taraf görüşlerini, raportör hakim görüşlerini ve ilgili maddeleri metinleri ile birlikte tek tek yazdıktan sonra kararı oluşturmaya başlar.

Birinci Aşama

İlk inceleme başlığı altında dosyanın ele alınması için herhangi bir eksiklik olup olmadığını tespit eder. Eksiklik yok ise devam eder. Eksiklik var ise zaten bu eksiklik belirtilerek talep reddedilir.

İkinci Aşama

Var ise yürürlüğün durdurulması talebi konusundaki karar.

Üçüncü Aşama

Esasın İncelenmesi. Bu belki de en önemli aşamadır. Zira ilk iki aşamada kanunun belirttiği unsurların varlığını ya da yokluğunu tespit eden mahkeme bu aşamada kullandığı tümdengelim metodu ile ülkedeki tüm mahkemeleri bağlayacak yorumlar yapar ve kararını verir.

Karar verirken hukuka aykırı olduğu iddia edilen maddeleri ayrı ayrı bölümler halinde inceler. Her bir maddenin Anayasa’nın ilgili hükümleri uyarınca hukuka uygun olup olmadıklarını tespit ederek iptal kararı ya da ret kararı verir.

Bu nedenlerle kararların “İlk İnceleme” başlığından itibaren incelenmesi gerekmektedir.

4

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında:

Yöntem olarak Anayasa Mahkemesi ile benzeri bir yol izlemektedir. Ancak bir ülkenin dava konusu ile ilgili tüm mevzuatı, tüm uygulama geçmişİ, olayın ilgili ülkede geçirdiği aşamalar, ayrıntılı olarak incelendikten sonra “Hukuk Açısından” diyerek kararını oluşturmaya başlar. İlk belirtmeleri kararın yaklaşık 3 / 4 ünü oluşturur.

Kararların Türkçe dilinde de okunabildiği kullanışlı bir karar arama motoru olan HUDOC ayrıntılı araştırmaya imkân vermektedir.

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/Pages/search.](http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/Pages/search.aspx#{)

[asp#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/Pages/search.aspx#{)

Türkiye Çevre İhlalleri Haritası Projesi

Avrupa Birlięi ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilen Türkiye Çevre İhlalleri Haritası Projesi, Uluslararası Şeffaflık Derneęi ve Çevre Hukuku Derneęi tarafından yürütölmektedir. Bu proje kapsamında çevre ihlalleri alanında yüksek mahkemelerce verilmiş kararlar; ihlal alanları, aktörler, ilgili mevzuat ve ilgili kurumlar yönünden incelenmekte ve bu kararlar arasından çevre mücadelesi için örnek oluşturabileceği düşünölen kararlar seçilerek “Çevre Davaları: Mevzuat, Kurum ve Kavram İlişkileri” ilişki ağı haritası oluşturulmaktadır. Haritanın hazırlanması ve çalışmanın tamamlanması sonrasında bir de haritanın bulgularını ele alan bir rapor hazırlanacaktır. Bu rapora da internet üzerinden de erişim sağlanabilecektir.

Projenin web sitesine bu bağlantıdan erişilebilir: <http://www.cevredavalariharitasi.org>